

ARBEIDSMEDISINSK AVDELING

ST. OLAVS HOSPITAL HF - UNIVERSITETSSYKEHUSET I TRONDHEIM

ÅRSRAPPORT FOR 2015

www.stolav.no/arbeidsmedisin

Innledning

Administrativ plassering

Arbeidsmedisinsk avdeling er administrativt underlagt Klinikk for Lunge- og arbeidsmedisin ved St. Olavs Hospital HF – Universitetssykehuset i Trondheim. Klinikksjef er Anne Hildur Henriksen. Avdelingen har lokaler i østfløya i 2. etg i 1902-bygget på sykehuset. Her disponerer vi sammen med NTNU et kontorlandskap med 16 plasser, og sammen med Arbeidsmiljøavdelingen ved St. Olavs hospital tre undersøkelsesrom, spiserom og møterom. Avdelingen er også tilknyttet Institutt for samfunnsmedisin ved Det medisinske fakultetet ved NTNU (se v. nedenfor).

Milepæler

- I 2015 var det 25 år siden avdelingen ble opprettet. Dette ble markert med et seminar for de ansatte i København fra 27. til 28. august med bl.a. et lærerikt besøk på vår søsteravdeling ved Bispebjergs Hospital.
- Fra avdelingen har vi fra 2014 deltatt aktivt i arbeidet ved St. Olavs hospital med å få opprettet et regionalt tverrfaglig senter for allergi og overfølsomhet. Et slikt senter ble i 2015 med en årlig bevilgning fra Helse Midt-Norge på 1 million kroner i tre år vedtatt opprettet med fysisk tilknytning til Arbeidsmedisinsk avdeling. Det ble høsten 2015 foretatt tilsetninger med offisiell start på arbeidet 1.1.2016. Det er fra starten ansatt overlege (50 %), sykepleier (50 %) og sekretær (20 %) ved senteret.
- I 2015 har vi fra avdelingen fortsatt engasjementet for å få etablert et nettverk for helse hos sceniske kunstnere i Midt-Norge. Nettverket er nå etablert og avdelingen har en koordinerende rolle.
- Vi har også i 2015 hatt hyggelig hospitering fra PhD kandidat Sampada Bhagwat som har hatt kontor plass hos oss for å slutføre sitt doktorgradsprosjekt ved Universitetet i Tromsø og PhD. Hun disputerte i august 2015.
- Bjørn Hilt hadde den 31.12.2015 sin siste arbeidsdag som avdelingssjef. Han gikk av etter eget ønske for å få tid til å være deltidspensjonist. Ny avdelingssjef fra 1.1.2016 er Siri Slåstad.

Samarbeid om landbrukshelse

Avdelingen har fra 2008 hatt en faglig samarbeidsavtale med Landbrukets HMS-tjeneste (LHMS) på Kongsberg. Avtalen innebærer utveksling av informasjon og faglig bistand innen arbeidsmedisin og yrkeshygiene. En av hensiktene med avtalen er at avdelingen på litt sikt skal forsøke å styrke kompetansen og prosjektvirksomhet innen landbruk og helse. I 2015 ble avtalen videreført med Norsk Landbruksrådgivning (NLR)-HMS. I tilknytning til prosjektarbeid om psykisk helse hos bønder arrangerte avdelingen i mars en temadag om psykisk helse i landbruket.

Samarbeid med bedriftshelsetjenester og bedrifter

Avtalen som avdelingen har hatt med Elkem Tana om arbeidsmedisinske og yrkeshygieniske tjenester ble i 2014 forlenget med 5 nye år.

Avdelingen har i 2015 gjort en god del yrkeshygienisk arbeid også for andre deler av Elkem-konsernet.

Brukergruppe

Avdelingen fikk i 2008 opprettet en brukergruppe med representanter for Arbeidsmiljøskaddes landsforening, Landslaget for hjerte- og lungesyke og Norges astma- og allergiforbund. Leder for gruppa er fra 2009 Rolf Broholm fra Hørselshemmedes forening. Avdelingen har hatt kontakt med brukergruppa og de har fått årsrapport og målbeskrivelse, men det har i 2015 ikke vært noen møter.

”Status presens”

Ved utgangen av 2015 hadde vi ved avdelingen tre overleger, en sykepleier, to yrkeshygienikere, en yrkeshygienisk prosjektmedarbeider, en sekretær i 80 % stilling, en LIS ansatt og fire LIS i vikariater (hvorav en langtidssykemeldt). Aktiviteten med yrkeshygienisk og pasientrettet arbeid, samt undervisning og egen videre og etterutdanning er fortsatt høy.

OPPGAVER OG MÅLSETTINGER

Hovedmålsetting

Arbeidsmedisinsk avdeling vil arbeide for å gi befolkningen, den øvrige helsetjenesten og arbeidslivet i Midt-Norge et faglig fullverdig og geografisk likeverdig tilbud av arbeidsmedisinske tjenester for gjennom det å bidra til forebygging av arbeidsrelaterte skader og sykdommer.

Delmålsettinger/oppgaver

- 1) Utrede pasienter der man mistenker at det foreligger en yrkesmessig årsak til deres sykdom. Ved siden av vektlegging av forebyggende tiltak er det en målsetting med dette å bidra til at pasientens rettigheter i forhold til NAV og andre blir ivaretatt og at personer med arbeidsrelaterte sykdommer eller skader får tilrettelegging for fortsatt deltagelse i arbeidslivet. Ventetiden for henviste pasienter skal ikke overstige 2-3 måneder.
- 2) Foreta vurderinger og arbeidsmiljøutredninger på arbeidsplasser i tilknytning til pasienter der avdelingen er involvert i utredningen, eller der avdelingen har fått henvendelse fra bedriftshelsetjenester eller andre.
- 3) Samarbeide med bedriftshelsetjenester og andre om forebyggende tiltak og oppfølging av arbeidstakere som er eller har vært utsatt for mulig helseskadelig påvirkning i arbeidssammenheng.
- 4) Drive arbeidsmedisinsk forskning og utredning bl.a. om hvordan fysiske, kjemiske, biologiske, psykiske og organisatoriske forhold i arbeidslivet virker inn på folks helse. Dette skal skje ved at avdelingen driver egne internt og eksternt finansierte forskningsprosjekter, og at avdelingens personale deltar med fagkunnskap i forskningsprosjekter som drives av bedriftshelsetjenester og andre avdelinger/institusjoner.
- 5) Være konsultasjons- og informasjonsorgan for myndigheter, institusjoner, bedrifter, fagforeninger og andre i spørsmål som angår sammenhengen mellom arbeid og helse.
- 6) Drive utdanning i arbeidsmedisin og yrkeshygiene.

Personalet ved avdelingen har i 2015 bestått av:

- Avdelingssjef / overlege Bjørn Hilt
- Overlege Oddfrid Aas (nestleder og fast stedfortreder for avdelingssjef)
- Yrkeshygieniker Morten Buhagen
- Yrkeshygieniker Solveig Føreland
- Sykepleier, klinisk spesialist Torgunn Qvenild (Redusert stilling som pensjonist fra 1.10.2015)
- Overlege Siri Slåstad (overlegepermisjon 1.6. – 30.9.)
- Sekretær Lena Brødreskift, 80 % stilling
- Lege i spesialisering Sindre Rabben Svedahl (50 % permisjon)
- Lege i spesialisering Anna Grønnskag (til 1.5.)
- Lege i spesialisering (vikar) Signe Lohmann-Lafrenz (50 % permisjon før hun sluttet 30.9.)
- Lege i spesialisering (vikar) Idun Alma Torvik Ramsdal
- Lege i spesialisering (vikar) Toril Synnøve Nilsen (fra 1.3.)
- Lege i spesialisering (vikar) Erlend Hassel (fra 1.5.)
- Lege i spesialisering (vikar) Marte Espnes (fra 1.9.)
- Forsker Pål Romundstad (20 %)

Eksternt finansierte prosjektmedarbeidere:

- Prosjektmedarbeider Siri Fenstad Ragde

Bjørn Hilt og Solveig Føreland (til 31.7.) har 20 % bistillinger ved Institutt for samfunnsmedisin (ISM) ved DMF ved NTNU som h.h.v. professor II i arbeidsmedisin, universitetslektor II i yrkeshygiene. Morten Buhagen overtok i 20 % stilling som universitetslektor II i yrkeshygiene fra 1.8.. Solveig Føreland er fra 1.8. ansatt som førsteamanuensis II i yrkeshygiene i 20 % stilling ved Institutt for Bergteknikk ved NTNU. Som ledd i arbeidet for at flere av de ansatte som driver med forskning og undervisning skal få formell tilknytning til Institutt for samfunnsmedisin (ISM) ved NTNU ble Siri Slåstad og Oddfrid Aas fra 1.8. ansatt i hver sin 5 % stilling ved ISM (finansiert av avdelingen).

Poliklinikk

Poliklinikkvirksomheten er en av hovedoppgavene til avdelingen. De fleste henvisningene til Arbeidsmedisinsk poliklinikk kommer fra fastlege/allmennlege, men vi får også henvisninger fra andre sykehusavdelinger, først og fremst fra lungeavdelingen, samt privatpraktiserende spesialister og bedriftsleger. Som tidligere år hadde vi også i 2015 mange sakkyndigoppdrag for NAV i forbindelse med spørsmål om yrkessykdom. De fleste som blir henvist til vår poliklinikk, kommer naturligvis fra vår egen helseregion, men vi har også noen fra andre deler av landet, heriblant noen "second opinion"-saker. Vi har også dette året greid å holde korte ventelister ved poliklinikken. De fleste får time innen 2 måneder etter at vi har mottatt henvisningen.

Antall utredninger ved Arbeidsmedisinsk poliklinikk holder seg på et nokså jevnt nivå fra år til år men vi ser en liten økning fra 2014 til 2015 da vi hadde ca 300 personer til utredning ved poliklinikken. Personer med lungesykdommer og andre luftveisplager utgjør fortsatt den største sykdomsgruppen ved poliklinikken. Utredninger av astma og KOLS utgjør til sammen mer enn 1/3 av utredningene. Vi får også henvist relativt mange med kreftsykdom. I 2015 ble i underkant av 40 personer med en kreftdiagnose utredet ved poliklinikken, av disse var det ca 30 med lungekreft, 3 med blærekreft og 3 med hematologisk kreft. Av andre tilstander som ble utredet, kan nevnes flere tilfeller av hånd-arm-vibrasjonsskade og polynevropatier. Videre var 25 personer med hudsykdom til vurdering, hvorav de aller fleste tilfellene dreide seg om kontakteksemer. Vi får fortsatt henvist

personer med spørsmål om løsemiddelskade, men antallet har gått stadig nedover de siste årene. I 2015 ble det i bare 2 tilfeller funnet holdepunkter for toksisk betinget hjerneskade. Vi ser imidlertid en økende tendens når det gjelder tilfeller med ulike overfølsomhetstilstander.

For enkelte av pasientene har vi i forbindelse med utredningen hatt samarbeid med bedriften og/eller bedriftshelsetjenesten. I noen saker ble det som ledd i utredningen foretatt bedriftsbesøk. Ellers har vi som før gjennomført samarbeidsmøter med Lungeavdelingen og Hudavdelingen og med våre samarbeidende nevropsykologer.

Yrkeshygiene

Det yrkeshygieniske arbeidet ved avdelingen har i stor grad bestått av eksponeringsvurderinger i forbindelse med polikliniske pasienter, undervisning ved NTNU, DMF samt noe ekstern undervisning og rådgivning. Yrkeshygieniske ressurser har også vært brukt på undervisning ved NTNU, IØT som avdelingen har et tett samarbeid med. Ved avdelingens faste samarbeidsmøter med lungeavdelingen, hudavdelingen og eksterne nevropsykologer har det også vært yrkeshygienisk deltakelse.

Marienburgprosjektet ble avsluttet i 2014. Med utgangspunkt i dette prosjektet har det i 2015 vært arbeidet med en artikkel om sammenhengen mellom eksponering for trikloretylen og nyrekreft.

Avdelingen har i 2015 innledet et formelt yrkeshygienisk samarbeid med AktiMed Norge AS, avdeling Trondheim. Dette har medført at vi har gjort noen større yrkeshygieniske utredninger i forhold til bedrifter flere steder i landet. På samme måte som for tidligere, tilsvarende avtaler med andre bedriftshelsetjenester er dette formelle samarbeidet forventet å vare i maksimum 2-3 år. For øvrig besvares yrkeshygieniske forespørsler fra bedriftshelsetjenester, bedrifter og enkeltpersoner fortløpende.

Etterspørselen etter avdelingens yrkeshygieniske kompetanse har i 2015 ikke resultert i større måleoppdrag eller utredninger. Slik etterspørsel varierer fra år til år, og antas å ha en viss sammenheng med Arbeidstilsynets satsningsområder og varierende krav om kartlegginger og eksponeringsvurderinger. Man skal heller ikke se bort fra at bedriftshelsetjenestene etterhvert blir mer selvhjulpne på dette området. Avdelingens instrumentpark er av denne grunn ikke fornyet i 2015. Noe måleutstyr har, som tidligere, vært utlånt til NTNU og andre nære samarbeidspartnere.

Yrkeshygieniske oppdrag:

- Støvmålinger hos Elkem Solar, april 2015
- Masketetthetstesting hos Elkem i Kristiansand, mai 2015
- Støvmålinger Elkem Tana, august 2015
- Støvmålinger hos Elkem Bremanger, november 2015
- Masketetthetstesting hos Washington Mills, desember 2015

Bedriftsbesøk med yrkeshygienisk deltakelse har vært gjort ved følgende bedrifter:

- Nidar AS, Trondheim (med medisinstudenter)
- Orkel AS, Orkdal (med medisinstudenter)
- St.Olavs Hospital, Dyrestallen, Trondheim
- Elkem, Thamshavn
- Patologisk lab., St. Olavs Hospital
- Washington Mills, Orkdal
- Renholdsavdelingen, St. Olavs Hospital

Temadager:

Avdelingen har siden starten i 1990 arrangert arbeidsmedisinske temadager stort sett to ganger hvert år. Målgruppa for temadagene er bedriftshelsepersonell i Midt-Norge.

Temadagene i 2015 var:

- Arbeidsmiljø og helse i landbruket, Stjørdal 18. mars
- Lunge – allergi og overfølsomhet, Trondheim 9. desember

Undervisning

Internundervisning

Som ledd i kravene for leger som er i spesialistutdanning gjennomføres et program med tverrfaglige fagmøter og litteraturmøter i til sammen to timer hver uke. Avdelingen har et utdanningsutvalg for LIS leger. Utdanningsutvalget rapporterer hvert år til legeforeningen om internundervisningen for legenes spesialistutdanning. Utdanningsutvalget ved avdelingen består fra mai 2015 av Oddfrid Aas, Erlend Hassel og Toril Synnøve Nilsen.

Medisinstudenter.

Hoveddelen av undervisningen i arbeidsmedisin skjer i studentenes semester ID og IIIC, men faget undervises på flere stadier under medisinstudiet, ofte i samarbeid med andre avdelinger. Støyskader blir for eksempel omtalt under ØNH-avdelingens undervisning om hørselsskader. Samlet timetall i arbeidsmedisin for medisinstudentene er 49 timer forelesninger og 26 timer andre læringsformer. De fleste av de ansatte ved avdelingen er engasjert i denne undervisningen.

I stadium ID presenterer studentene i grupper en oppgave om arbeidsmiljøpåvirkninger og helse i utvalgte yrker. I stadium IIIC er en uke satt av til arbeidsmedisin. I denne uka blir det forelest over sentrale tema som ikke er dekket tidligere i studiet, og en dag brukes til bedriftsekskursjoner. I 2015 kunne studentene velge mellom Nidar sjokoladefabrikk i Trondheim og den mekaniske bedriften Orkel på Fannrem.

Ingeniørstudenter og EVU-kurs

Fra avdelingen undervises det også i arbeidsmedisin og yrkeshygiene ved Institutt for industriell økonomi og teknologiledelse på NTNU

Spesialistutdanningen og legers videre- og etterutdanning

I 2015 har avdelingen hatt leger i spesialisering (LIS) som enten har fullført eller begynt på spesialistutdanningen ved arbeidsmedisinsk institusjon. Alle LIS har veiledningsopplegg ved avdelingen og deltar i internundervisningen. Sindre Svedahl, Erlend Hassel og Marte Espnes startet høsten 2015 opp i gruppebasert veiledningsprogram som ledd i deres spesialistutdanning i arbeidsmedisin.

Oddfrid Aas og Siri Slåstad har vært med i programkomiteen for Midtnorsk forum for arbeidsmedisinere som hadde møte på St. Olav 20.5. og i Direktoratet for arbeidstilsynet 11.11.

Vår representant i programkomiteen er fra november 2015 Toril Synnøve Nilsen.

Prosjekter og annet

Aktuelt prosjektarbeid ved avdelingen vises stikkordmessig i tabellen nedenfor. Mer utførlige beskrivelser av de fleste av enkeltprosjektene finnes på hjemmesiden

www.stolav.no/arbeidsmedisin.

Prosjekt	Kommentarer
Lungefunksjon og nattarbeid	Delprosjekt i forhold til resultater fra Freifjordprosjektet
Kokker, arbeidsmiljø og helse	Prospektiv kohortundersøkelse 2010-2020.
Skader i landbruket	Fra 2010, Samarbeid med Senter for bygdeforskning og IRIS. Avsluttet 2015
Lungehelse hos bønder	Samarbeid med HUNT
Psykisk helse hos bønder	Deltagelse som biveileder i hovedprosjekt ved HUNT/ISM.
DeMaskUs	Samarbeid med Sintef, NTNU, STAMI, Arbeids og miljømedisinsk avdeling ved UNN og Norsk silisiumkarbid- og ferrolegeringsindustri.

Våre fremste samarbeidspartnere for prosjektarbeid har i 2015 vært HMS-fagmiljøet ved Institutt for industriell økonomi og teknologiledelse ved SVT-fakultetet ved NTNU, STAMI, HUNT, Norsk landbruksrådgivning HMS, Senter for bygdeforskning, Institutt for samfunnsmedisin ved DMF, nevropsykolog Helge Sletvold og Kjemisk institutt ved NTNU.

Bjørn Hilt er biveileder for doktorgradsstipendiat Hanne Weggeberg ved Kjemisk institutt på oppgaven Metal characterization of different size fractions of airborne particulate matter and health effects in humans. Hovedveileder er professor Trond Peder Flaten ved Kjemisk institutt. Bjørn Hilt er også biveileder for cand vet Magnhild Torske i et doktorgradsprosjekt fra om bønders psykososiale arbeidsforhold og psykiske helse i HUNT/ISM. Hovedveileder er professor Steinar Krokstad ved HUNT. Bjørn Hilt er sammen med hovedveileder professor Geir Jakobsen og biveileder Hilde Brun Lauritzen ved ISM biveileder for masterstudent Natalie Østrem i en oppgave om eksponering for miljøgifter og forplantning.

Bjørn Hilt var i 2015 medlem av sakkyndig komite for bedømmelse av PhD Kari Heldal og PhD Anne Halstensen og cand. med. Arve Lie for opprykk til forsker kode 1183 ved Statens Arbeidsmiljøinstitutt. Bjørn Hilt er varamedlem i Den norske legeförenings spesialitetsråd, styremedlem i Norske leger mot atomvåpen og leder for det internasjonale styret i International Physicians for the Prevention of Nuclear War.

Siri Slåstad har fra 2014 deltatt i Legeföreningens Sakkyndig komite for kompetanseområdet i allergologi, og er valgt som NAMFs representant i denne komiteen fra 2014 til 2017. Hun har ledet arbeidsgruppa for opprettelse av et Regionalt kompetansesenter for allergi, astma og overfølsomhetssykdommer ved St.Olavs Hospital og har som ledd i dette også deltatt i Helsedirektoratets nettverksgruppe for allergisentre. Videre er hun styremedlem i Arbeidsmiljøsentret.

Solveig Føreland er med i arrangementskomiteen for Norsk yrkeshygienisk forening sin kurshelg og årskonferanse i Trondheim i 2015. Hun veileder en PhD student ved Universitetet i Tromsø i forbindelse med DeMaskUS prosjektet.

Morten Buhagen er sensor for Norsk Yrkeshygienisk Sertifisering (NYS) ved sertifisering av yrkeshygienikere.

Oddfrid Aas er medlem av institusjonsutvalget i Namf.

Foredrag

Hilt:

- Arbeidsmedisinsk epidemiologi, EVU kurs ved IØT NTNU 26. januar.
- Etske aspekter i arbeid for en oppdragsgiver og årsaksvurdering, Kurs i jus i arbeidsmedisin, UiO 6. mars.
- Atomvåpen og helse, Studentseminar YATA 16.april.
- Asbestbetingete lungesykdommer og arbeidsrelatert lungekreft. Kurs i arbeidsrelaterte lungesykdommer, UiB 8.september.
- Arbeidsrelaterte skader i landbruket – hvor vil vi. Seminar om ulykker i landbruket, Senter for bygdeforskning, 15. oktober
- Yrkesastma, Allergologikurs, UiO, 14. oktober

Buhagen:

- Presentasjon av Marienborgrapporten, Midt-Norsk Forum, 20. mai
- Gruver, tunneler, asfalt, EVU-kurs, NTNU, 8.september
- Løsemiddelmålinger, EVU-kurs, NTNU, 21. oktober
- Arbeid med kjemikalier, Autronica, Trondheim, 2. november

Slåstad:

- Støv, gasser og luftveishelse hos bønder. Temadag om arbeidsmiljø og helse i landbruket, Hell 18.03.15
- Overfølsomhet i luftveiene. Fagdag om allergi og overfølsomhet i lungene, Arbeidsmedisinsk avdeling, Trondheim, 09.12.15.

Føreland:

- Kartlegging av eksponering for partikler i arbeidsatmosfæren, Prøveforelesning for Institutt for Geologi og Bergteknikk, NTNU, Trondheim, 09.03.2015
- Elektrokjemiske prosesser, Kjemisk helsefare IØ6310, NTNU, Trondheim, 08.09.2015
- Hvordan forstå toksikologiske data i SDS. NYF kurshelg, Trondheim, 31.10.2015
- Biomonitorering av eksponering. NYF kurshelg, Trondheim, 31.10.2015

Aas:

- Kjemisk påvirkning i landbruket – noe å bry seg om? Temadag om landbrukshelse, Stjørdal 18.03.2015
- Kan prostatacancer være arbeidsrelatert? Midt-norsk forum for arbeidsmedisinere 20.05.2015
- Helseovervåkning av bønder. Midtnorsk HMS-senter, Surnadal 16.06.2015
- Yrke og kreft, EVU-kurs NTNU, 9.09.2015

- Ulykker og arbeidsmiljø i landbruket. Høstmøte for de arbeidsmedisinske avdelingene, Sandefjord, 19.- 20.10.2015
- Helseeffekter ved eksponering for kornstøv. Kursuke for Norsk landbruksrådgivning, Stjørdal, 10.11.2015

Hassel

- Lungetoksikologi. Temadag. Lunger – allergi og overfølsomhet. Temadag ved Arbeidsmedisinsk avdeling 09.12.15.

Deltakelse på kurs / konferanser / faglige møter

Hilt:

- Europeisk møte i International Physicians for the Prevention of Nuclear War, Beograd 11.-13. september
- Peace through health, Medact, London 13.-15. november

Buhagen:

- EU's kjemikalielovgivning, Miljødirektoratet, Trondheim, 3.mars
- IOHA årskonferanse, London, 27-30 april
- NYF vårkonferanse, Oslo, 11. mai
- Arbeidsmiljø i tunneler, Arbeidstilsynet Trondheim, 16. juni
- NYF-møte, Arbeidsmiljøenheten, Trondheim Kommune, 20. august
- Universitetspedagogikk, NTNU, 4. november
- Kurs i PBL-fasilitering, NTNU, 25-26 november

Føreland:

- Norsk yrkeshygienisk forening kurshelg og årskonferanse, Trondheim. 31.10-04.11.2015
- Norsk yrkeshygienisk forening vårkonferanse, Oslo 11.05.2015
- Regulatorisk toksikologi, 7,5 studiepoeng, UIO, Oslo, januar/februar 2015

Aas:

- Midtnorsk forum for arbeidsmedisinere, Trondheim, 20. 5. 2015 og 11.11. 2015
- Konferanse om ulykker i landbruket, Stjørdal, 15.10.2015
- Høstmøte for de arbeidsmedisinske avdelingene, Sandefjord, 19.- 20.10.2015
- NIVA-kurs: Environmental Intolerances – Emerging threat to work ability, Copenhagen 23.-25.09.2015

Slåstad:

- Niva kurs, Environmental Intolerances – emerging threat to work ability, København 23.-25.9.2015
- XXIV World Allergy Congress, Seoul, 14.-17.10.2015
- Allergifrisk, Helsedirektoratet, Oslo 18.-19.11.2015

Rabben Svedahl

- Grunnkurs for petroleumsleger, Bergen. 27.-28. januar 2015.
- Juss for arbeidsmedisinere, Soria Moria.2. – 6. mars 2015.
- Miljømedisin, UNN. 14.-18. september 2015.

Fenstad Ragde:

- Norsk yrkeshygienisk forening kurshelg og årskonferanse, Trondheim. 31.10-04.11.2015

Nilsen

- Toksikologi for arbeidsmedisinere, STAMI, 24.-26.11.2015
- Høstmøtet for de arbeidsmedisinske avdelinger, med dag for leger i spesialisering, Sandefjord, 19.-21.10.2015

Hassel

- Kurs i miljømedisin, Universitetet i Tromsø. 14.-18. september.
- Arbeidsrelaterte muskel- og skjelettplager, STAMI, Oslo. 10.-12. november.
- Arbeidslivets toksikologi, STAMI, Oslo. 24.-26. november.

Publikasjoner / rapporter / sammendrag ("abstracts") / formidling

- Hassel E, Stensvold D, Halvorsen T, Wisløff U, Langhammer A, Steinshamn S. Association between pulmonary function and peak oxygen uptake in elderly: the Generation 100 study. [Respir Res.](#) 2015 Dec 30;16:156. PMID: 26715058
- Hassel E, Stensvold D, Halvorsen T, Wisløff U, Langhammer A, Steinshamn S. Pulmonary function and oxygen uptake in elderly. Poster, European Respiratory Society international congress, Amsterdam 26.-30. september.
- Svedahl SR, Svendsen K, Romundstad PR, Qvenild T, Strømholm T, Aas O, Hilt B. Work environment factors and work sustainability in Norwegian cooks. [Int J Occup Med Environ Health.](#) 2016;29(1):41-53. doi: 10.13075/ijomh.1896.00446.
- Ragde SF, Jørgensen RB, Føreland S. Characterisation of Exposure to Ultrafine Particles from Surgical Smoke by use of a Fast Mobility Particle Sizer. Innsendt for publisering.
- Torske MO, Hilt B, Bjørngaard JH, Glasscock D, Krokstad S. Disability pension and symptoms of anxiety and depression: a prospective comparison of farmers and other occupational groups. The HUNT Study, Norway. [BMJ Open.](#) 2015 Nov 2;5(11):e009114. doi: 10.1136/bmjopen-2015-009114
- Hilt B. En verden fri for atomvåpen. [Tidsskrift Nor Legeforen](#) 2015; 135: 520 (debattartikkel).

For mer informasjon om avdelingen og vår virksomhet, vennligst se

www.stolav.no/arbeidsmedisin

Kontaktadresse: Arbeidsmedisinsk avdeling, St. Olavs Hospital HF,
Postboks 3250 Sluppen, 7006 Trondheim
Tlf: 72571314, Fax: 72571347,
e-post: arbeidsmedisin@stolav.no

Besøksadresse: St. Olavs hospital, 1902-bygget, andre etasje i østfløya.